

Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Sümeyye Ertekin^a

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de eğitim öğretim gören ortaokul düzeyindeki Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik bulunan çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Türkiye’de bir milyonun üstünde okul çağındaki Suriyeli çocuğun 400 binden fazlası eğitim alamamaktadır. Suriyelilerin büyük bir bölümünün kalıcı olduğu hesaba katıldığında bu çocukların Türkiye’ye entegrasyonunun sağlanması için eğitim almaları şarttır. Bu çerçevede yapılan bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma İstanbul’da Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ve farklı sosyoekonomik statüdeki üç ilçe olan Başakşehir, Bağcılar ve Fatih’te gerçekleştirilmiştir. Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü yedi ortaokulda toplamda 25 öğretmen ile 5 ortaokulda toplamda 18 Suriyeli öğrenci ile yüz yüze görüşme tekniği, yarı yapılandırılmış mülakat türü ile yapılmıştır. İçerik analizi tekniğiyle çözümlenen veriler sonucunda, Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretimde yaşadığı sorunların başında “dil sorununun” geldiği belirlenmiştir. Kültür farklılığı, iletişim kuramama, derslerin gerisinde kalma ve akademik başarısızlık diğer problemler olarak ortaya konmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda Suriyeli çocukların Türkçe öğrenmesi için yoğun dil eğitimi ve telafi dersler verilmelidir. Sınıflarda Suriyeli öğrencilerin dengeli dağıtılması sağlanmalı Türk öğrencilerle iletişim kurmaları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelime

Suriyeli öğrenci • Mülteci • Sığınmacı • Göçmen • Entegrasyon • Eğitim • Problem • Savaş

a İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
sumeyyeertekin@gmail.com

Başvuru Tarihi: 25 Kasım 2019
Kabul Tarihi: 10 Aralık 2019

Copyright © 2019 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Yaz 2019 • 4(2) • 5-23

Giriş

Göç olgusu tarihin her döneminde var olmuştur. İnsanoğlu yüzyıllardır doğup büyüdüğü, ait olduğu coğrafyayı çeşitli nedenlerle terk etmiş ya da terk etmek zorunda bırakılmıştır. Göç çeşitli nedenlerle gönüllü olabildiği gibi savaş, doğal afet, iç çatışma gibi nedenlerle zorunlu da olabilmektedir.

1980'lerden sonra gündeme giren küreselleşme faktörü (Çağlar, 2018) göç hareketlerinin hızlanmasına yol açmış (Aksoy, 2012) ve bütün dünyanın başa çıkması gereken bir sorun haline gelmiştir. Küreselleşme, göç olgusunun çok taraflı, çok parçalı ve çok karmaşık bir hal almasına sebep olmuştur (Çağlar, 2018). Zira göç, bireyin ya da toplulukların yer değiştirmesiyle kalmayarak göç edilen mekânın da dönüşümüne yol açan sosyal bir olgudur (Adıgüzel, 2018).

Türkiye de coğrafi konumu itibariyle yüzyıllarca göç yolu olarak kullanılmıştır. Bunu yanı sıra farklı toplumsal ve etnik grupların bir arada yaşamını sürdürdüğü, savaşlar, çatışmalar, mübadele ve sürgünler dolayısıyla hem iç hem de dış göçlerin yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Türkiye, 1980'lere kadar göçmenler için hedef ülke olmaktan çok transit ülke olarak tercih edilmiştir. 1980'lerden sonra ulusal ve uluslararası gelişmeler onu hedef ülke haline getirmiştir. Özellikle 17 Aralık 2010'da Tunus'ta yaşanan Yasemin Devrimi ile başlayıp Mısır, Libya ve Suriye'de devam eden hareketler sonucunda Türkiye bu ülkelerden de göç almaya başlamıştır.

Suriye'de dokuz yılı aşkın bir zamandır devam eden iç savaş "tarihin gördüğü en büyük insani krizlerden biri" olarak nitelendirilmektedir. Bu insani kriz ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği BMMYK'ya göre "yakın tarihin en büyük göç dalgasının" yaşanmasına yol açmıştır. (Erdoğan, 2017) Bu göç dalgasında, kapılarını kapatmayan Türkiye, en fazla mülteciyi ağırlayan ülke olmuştur. Türkiye mültecilere zamanla bazı temel haklar vermiştir; ancak bu kapsamda büyük bir göçmen nüfusu bu kadar kısa bir sürede içine almak, kuşkusuz birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Suriyeli çocukların eğitim hakları ve bu alanda yaşadıkları sorunlar bunlardan biridir. Savaşların her zaman en büyük mağduru kuşkusuz çocuklardır. Suriye'de yaşanan iç savaşta da bu durum değişmemiştir. Çocuklar yetişkinlere nazaran savaş, iç karışıklıklar, doğal afet gibi acil durumların yıkıcı etkilerini daha fazla hissetmektedir. Bu tür durumlarda yaşadıkları yerlerden göç ederek mülteci konumuna gelen çocukların düzenlerinin değişmesi, günlük yaşamda birçok sorunla karşı karşıya gelmeleri ve bu sorunlarla baş etmeye çalışmaları ya da uyum sağlamaları daha zordur. Çocukların hayatlarının düzene girmesinde ise eğitimin rolü hayati derecede önemlidir. (Yavuz ve Mızrak, 2016)

Eğitimin Entegrasyon Sürecinde Rolü ve Önemi

Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye, şehre ya da genel anlamda coğrafyaya alışma ve uyum süreci hem göç eden hem de göç edilen yerde yaşayanlar açısından önemlidir. Bu süreç entegrasyonla ifade edilir. Entegrasyon birebir aynı anlamı vermese de göç literatüründe Türkçede bütünleşme ve uyum kelimeleriyle ifade edilmektedir. Ancak “uyum” kelimesi daha yaygın olarak kullanılmaktadır (Çağlar ve Onay, 2015). Anlam olarak ise göçmen ile göç ettiği coğrafyanın toplumu arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan uyum sürecini ifade eder. Eğitim ise çocukların yaşadıkları zorluklarla başa çıkmasında, psikolojik durumlarının düzelmesinde ve güvenli bir gelecek inşa etmelerinde yardımcı bir araçtır. (Ferris ve Winthrop, 2010 aktaran Yavuz ve Mızrak, 2016).

Suriye’de de savaşın başlamasının ardından yüzbinlerce çocuk eğitime ara vermek zorunda kalmıştır. Aileleriyle Türkiye’ye göç ederek belirsizlik, maddi imkânsızlık gibi nedenlerle eğitimlerine birkaç yıl ara veren ya da hiç okula gidemeyen çocuklar UNICEF’e (2014) göre kayıp nesil olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Ayrıca belirsizlik, umutsuzluk içinde olup, geleceğini göremeyen çocukların bir kısmı Suriye’ye savaşmaya gitmiştir. Çocuklarının canlarını kurtarmak ve onlara daha iyi bir gelecek sunmak amacıyla Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli aileler ise çocuklarını okula gönderememek, çalıştırmak zorunda kalmak, küçük yaşta evlendirmek zorunda hissetmek gibi nedenlerle onların geleceğinden endişe etmektedir. (Yalçın, 2016.: 94 aktaran Ihlamur&Öner, 2018)

Göçmen çocukların eğitimleri, daha erken yaşta uyum sürecinin sağlıklı işlemesi açısından önemlidir. Zira okul ve dil eğitimi sosyal uyum ve istihdamın en önemli öğelerindedir (Duman, 2016). Eğitim özellikle savaş, iç çatışma gibi travmatik nedenlerle zorunlu olarak göç etmiş çocuklar için temel ihtiyaç olarak değerlendirilmelidir (Sakız, 2016). Okul ortamı çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır, eğitim ise çocuğa özgüven kazandırır ve geleceğe dair umut verir. Mülteciler için eğitimin önemi daha büyüktür; öyle ki kimi zaman hayat kurtarmaktadır. (Price, 2011). Okul çağındaki çocukların eğitim alması, onların sosyalleşmesine, topluma uyum sağlama konusunda motive olmasına, başarılı ve mutlu olmasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda eğitim, çocukların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamak ve onları hayata hazırlayacak bilgi ve beceri kazandırmaktadır. (Suarez-Orozco ve Suarez-Orozco, 2009 aktaran Duman, 2016). Eğitim Reformu Girişimi’nin hazırladığı “Bir Arada Yaşamayı Kapsayıcı Eğitimle İnşaa Etmek” başlıklı raporda aidiyet hissinin gelişmesinde ve bir arada yaşamayı sağlamada eğitim vazgeçilemez bir unsur olarak ifade edilmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye’de topluma barışçıl bir şekilde entegre olmasında, nitelikli eğitime erişimin artırılmasının kritik önemde olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca çocukların eğitim alması, erken evlilik, çocuk

işçilik ve radikal gruplar tarafından istismar edilme gibi tehlikelerden korunmalarına imkân verecektir (Duman, 2016). Ager ve Strang’a göre mülteciler için eğitim göç ettikleri ülkeye entegre olması yolunda barınma, çalışma ve sağlık ile birlikte en önemli dört adımdan biridir (Ihlamur, 2018). Mülteci çocuklar okula başladıklarında göç ettikleri ülkenin dilini daha kolay öğrenme imkânı bulmaktadır, öğretmen ve sınıf arkadaşları ile ilişkileri geliştirerek yeni hayatına kolay entegre olmaktadır. Eğitim çocuklar için bir güven teşkil edeceğinden geleceğini inşa etme yolunda da önemli bir adım olmaktadır.

Devlet okullarında göçmen çocuklarının eğitime katılması noktasında projeler geliştirilmesi, çocuğun ev sahibi ülke çocuklarıyla, öğretmenlerle dolayısıyla toplumla kaynaşma sürecini hızlandırmaktadır. Entegrasyon karşılıklı bir süreçtir. Sadece göçmen çocukların eğitim alması değil ev sahibi ülke çocukların ve öğretmenlerin de göçmenlerle ilgili uyum ve kültür eğitimi alması gerekmektedir. Sosyal uyumunu sağlamak için bu önemli bir husustur. Bu kapsamda çocuk nüfusunun istatistiki olarak incelenmesi, ne kadarının eğitime katıldığı, ne kadarının katılmadığı tespit edilmelidir. Eğitime katılmayan çocukların da neden eğitime katılmadıkları ya da katılmadıklarının araştırılması elzemdir. (Özservet, 2015; Lemaire, 2009 aktaran Duman, 2016).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNICEF’in 2014 yılında yayımladığı raporda da “Suriye’nin kayıp nesli” olarak ifade ettiği eğitime erişemeyen çocukların okullaşarak gelecekte topluma katkı sunmak yerine suça karışmak ve toplumsal barış, huzur ve istikrarı tehdit etme riski taşıdığı vurgulanmaktadır (Kirişçi, 2015). Aynı şekilde İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi’nin (2015) ve United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO’nun (2015) raporları da benzer tehlikelere işaret etmektedir. Raporlarda, okullaşamayan çocukların bağımlılık, istismar ve kötü muamele riski ile karşı karşıya oldukları vurgulanmaktadır. Ayrıca yaşadıkları ve şahit oldukları savaş nedeniyle travmatik olan bu çocukların yaşadıkları ruhsal bunalımlardan dolayı “duygu durum belirtileri gösterdikleri ve zihinsel, bedensel ve ruhsal gelişimlerini tamamlayamadıkları için besleyici imkanlara sahip olamadıkları belirtilmiştir” (Sakız, 2016).

Bu nedenle, bu araştırmayla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1- Devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin, eğitim öğretim sürecinde yaşadıkları problemlerle ilgili öğretmen ve Suriyeli öğrencilerin görüşleri nelerdir?

2- Öğretmenlerin devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma ortaokul seviyesindeki Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim süreçlerinde yaşadıkları problemleri ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerini öğrenci, öğretmen ve Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgilenen STK'ların görüşleri doğrultusunda ortaya koymayı ve yorumlamayı hedeflemiştir. Araştırma çerçevesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden en sık kullanılanı mülakattır. Bu çalışmada da veriler, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmıştır.

Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeye göre belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki araştırmacı tarafından araştırmaya konu olacak örnekleme belli bir kıstasın getirilmesiyle oluşturulur. Bu bağlamda bu çalışmada araştırmacı tarafından çalışmanın yapılacağı okulların belirlenmesinde, seçilen okullarda Suriyeli öğrencilerin öğrenim görüyor olması ve öğretmenlerin de sınıflarında Suriyeli öğrenci bulunması ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda İstanbul'da Suriyeli nüfusunun en yoğun olduğu ilçelerden Fatih, Bağcılar ve Başakşehir'deki ortaokullarda eğitim öğretim gören 18 Suriyeli öğrenci ve Suriyeli öğrencisi bulunan 25 öğretmen ile yüz yüze görüşülmüştür. Öğretmenlerin hizmet süresi en az 2 yıl en fazla 26 yıl arasında değişmektedir. 25 öğretmenden 2'si din kültürü ve ahlak bilgisi, 7'si Türkçe, 1'i İngilizce, 4'ü sosyal bilgiler, 1'i müzik, 4'ü matematik, 3'ü fen bilgisi, 2'si resim öğretmenidir. Görüşmelerin gerçekleştiği okullardan Başakşehir Akşemsettin İmam Hatip Ortaokulu'nda Suriyeli öğrenciler okul nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bazı sınıflar sadece Suriyeli öğrencilerden oluşmaktadır. Bu şekilde sadece Suriyeli öğrencilerin bir sınıfta toplanmasının avantajları ve dezavantajları da çalışmada yer almaktadır. Görüşme gerçekleştirilen öğrencilerin en küçüğü 11 yaşında, en büyüğü ise 16 yaşındadır. Öğrencilerin tamamı Suriye'den savaş sonrası Türkiye'ye göç etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, derin ve zengin materyallerin elde edilmesi konusunda daha verimli bir yöntem olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile edinilmiştir (Altınışık, Coşkun, Yıldırım, 2016). Araştırma kapsamında toplanan veriler araştırmacı tarafından oluşturulan soruların katılımcıya sorulması ile derlenmiştir. Araştırmacı gerekli gördüğü yerde soru sayısını artırmış ya da eksiltmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma aşamasında öğretmenlere ulaşmak için Fatih ve Bağcılar ilçelerinde ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerine başvurularak ortaöğretim düzeyinde eğitim öğretim gören Suriyeli öğrencilerle ve onlara eğitim veren öğretmenlerle görüşme talebinde bulunulmuştur. Fatih'te iki ortaokulda öğretmen ve öğrencilerle görüşülmüştür. Bağcılar'da sadece öğretmenlerle görüşülmesine izin verilmiştir. Bağcılar'da eğitim gören Suriyeli öğrencilerle bu bölgede çalışan bir STK vasıtasıyla görüşülmüştür. Başakşehir'de ise öğretmenlerle kartopu örneklem yöntemi ile görüşülmüştür. Görüşme gerçekleştirilen öğretmen ve öğrencilere daha önceden hazırlanan sorular sorulmuştur. Bu sorulara gerekli görüldüğü takdirde ekleme ya da çıkarma yapılmıştır. Öğrenciler için geliştirilen sorular bir uzman psikoloğa danışılarak hazırlanmıştır. Görüşmeler araştırmacı tarafından ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ile görüşmeler en az 7 dakika en fazla 27 dakika sürmüştür. Öğretmenler ile görüşmeler en az 4 dakika en fazla 47 dakika sürmüştür.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma sürecinde toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde verilerin kavramsallaştırılması ve olguları tanımlayacak temaların belirlenmesi amacıyla kayıt altına alınan görüşmeler, olduğu gibi bilgisayar ortamına aktarılmış ve deşifre edilerek yazılı hale getirilmiştir. Veriler kodlanırken öğretmenler Ö, öğrenciler S kodları ile tanımlanmıştır. Daha sonra veriler incelenerek kodlanmış ve kodların ortak özelliklerine göre kavramsallaştırılmıştır. Ardından her bir öğretmene ait mülakat, bütüncül olarak incelenerek mantıksal olarak da tutarlı olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Suriyeli ortaokul seviyesindeki öğrenciler ve sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kodlanmıştır, ardından hangi branşta oldukları ve hizmet yılları parantez içinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin Özellikleri

Araştırma sürecinde Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla öğrencilere kişisel özellikleri ve aile özellikleriyle ilgili de sorular sorulmuştur. Öğrencilere “yaşları, ne zaman geldikleri, Türkiye'ye geliş amaçları, kimlerle geldikleri, anne babanın eğitim durumu, meslekleri, Türkiye'de ne kadar kalmayı

düşündükleri, kaç yaşında okula gitmeye başladıkları, savaş sürecinde eğitime ara verip vermedikleri, verdilerse ne kadar ara verdikleri, halihazırda kaçınıcı sınıfta oldukları” ile ilgili sorular sorulmuştur.

Öğrencilerin tamamı Suriyeli çocuklardan oluşmaktadır. Hepsi savaştan sonra, savaş nedeniyle Türkiye’ye gelmiştir. Öğrencilerin tamamı aileleriyle gelmiştir. Anne babalarının eğitim durumu değişmektedir. Öğrencilerin ifadelerine göre üniversite eğitimi alan da (doktor, kimyager, öğretmen vb.) okuma yazma bilmeyen ebeveyn de vardır. Öğrencilerin hemen hepsi ailelerinin Türkiye’de kalmayı planladıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin bazıları Türkiye’ye geldikten sonra Suriye okulları ya da Türk okullarında eğitimlerine ara vermeden devam ettiklerini ifade etmiştir. Bazıları ise birkaç yıl okula gidemediklerini belirtmiştir. Bu durumda bazı öğrenciler kendi yaşlarından daha küçüklerle aynı sınıfta eğitim görmek durumunda kalmıştır.

Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlere “Suriyeli öğrencilere eğitim verme konusunda bir eğitim, seminer, kurs vb. aldınız mı?”, “Derslerde Suriyeli öğrencilerle ilgili karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir?”, “Suriyeli öğrencilerin özellikle okuma yazma becerilerinde yaşadıkları sorunları neler?”, “Suriyeli öğrenciler öğrenme sürecinde ne gibi sorunlar yaşıyor?”, “Öğrenci özelliklerine uygun öğretim stratejileri kullanma konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?”, “Öğrencilere uygun öğretim araç ve gereç seçimi konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?”, “Bu durum öğretmenin performansını nasıl etkiliyor?”, “Suriyeli öğrencilerin diğer öğrencilerle ilişkileri konusunda gözlemlerinizi nedir?”, “MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) bu sorunlarla başa çıkabilmeniz için stratejiler geliştiriyor mu?”, (geliştiriliyor ise) “Geliştirilen stratejiler işe yarıyor mu?”, “Bu tür sınıflarda eğitim öğretimin geliştirilmesi konusundaki çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar ışığında Suriyeli öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar “Dil ve İletişim Sorunu”, “Temel Dil Becerileri ve Anlama”, “Davranış Problemleri”, “Akademik Başarısızlık”, “Devamsızlık” şeklinde beş temada kategorize edilmiştir.

Dil ve İletişim Sorunu

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde “Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde yaşadığı sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar sonucunda en öncelikli sorunun dil olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmediklerini, dolayısıyla dersi anlamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler aynı nedenden dolayı Suriyeli öğrencilerle iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir. Ulaşılan sonuca göre, kimi

öğretmenler sınıfta biraz dil bilen Suriyeli öğrencileri vasıtasıyla diğer öğrencilerle iletişim kurabilmektedir. Ancak bu, öğrencinin dersi anlaması ve akademik başarısı için yeterli olamamaktadır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim hayatında karşılaştıkları sorunları şu şekilde ifade etmişlerdir:

Dil problemi çok fazla sorun oluyor...İletişim noktasında sıkıntı yaşıyoruz. Bir şey söylediğimizde anlamaları mümkün olmuyor ya da bir şey istediğinizde karşılık vermeleri mümkün olmuyor. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Ben anlamıyorum bu ne hocam?” diyor. Ne yapacaksın? Nasıl anlatacağın? Ben iyi Arapça ve Türkçe konuşan öğrenciyi çağırıyorum, anlamayan öğrenciye anlatmasını söylüyorum. Ben ona söylüyorum, o diğerine anlatıyor. (Ö17, Matematik, 26)

Dil problemi çok ciddi. Çocuklarda uyum problemine yol açıyor. Ders anlamında uyum problemleri yaşandı. Biz o dersi anlatırken anlamadıkları için ilgileri kayıyor ve başkaları ile uğraşıyorlar. (Ö21, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8)

Araştırma bulgularına göre Suriyeli öğrenciler biraz Türkçe öğrenmiş olsalar ya da okul dışında konuşma düzeyinde Türkçe bilseler bile bu durum akademik düzey için yeterli olmamaktadır.

Türkçe bilenler de sadece konuşma düzeyinde... Deyimleri anlayamıyorlar ya da yanlış anlayabiliyorlar. Kitap okuma dersinde o kitabı çok güzel okuyor ama kitapta geçen deyimleri anlamıyor. Burada ne diyor diye teneffüslerde anlatıyorum. (Ö5, Türkçe, 6)

Temel Dil Becerileri ve Anlama

Araştırma sürecinde mülakat gerçekleştirilen öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin okuma, dinleme, konuşma, yazma gibi temel dil becerilerinde ve anlamada sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca Arap alfabesinin farklı olması, soldan sağa okunup yazılması gibi etkenler de öğrencileri Türkçe yazma becerisi kazanma konusunda zorlamaktadır.

Okuyamıyorlar, dolayısıyla da yazamıyorlar. Mesela o okuyamayan öğrenci ne yapıyor? Tahtadakini geçiriyor, defter veya arkadaşının defterinden bakarak aynısını yapmaya çalışıyor. Ama kendi yazdığını da okuyabilecek durumda değil. Yani biraz çaresizlik var bu konuda. Çaresizce bir şeyler yapmaya çalıştıkları oluyor çocukların. Bilmediği bir şeyi defterine geçiriyor ama ona hiçbir faydası dokunmayacak. (Ö13, Türkçe, 16)

Akıcı bir okuma yok, yazma çok kötü ki bunlara zaman zaman yazma dersleri verildi geçen sene. Ona rağmen harfleri düzenleme ve aktarmada sorun var. Yani büyük küçük harf çoğu anlaşılıyor. Ama enteresan olan şu; seni anlıyor ama yazamıyor, okumada ve ifade etmede sorun var. (Ö6, Türkçe, 13)

Okurken çok yavaşlar. Mesela 5. sınıftaki bir Suriyeli öğrenci, 2. sınıftaki Türk öğrencinin okuduğu seviyede okuyor. Bu öğrenciye göre değişiyor aslında. Öğrencinin dil edinim becerisine göre, Türkiye’de kaç sene kaldığına göre değişiyor. Okuyup yazabilseler bile bir metni algılamada sıkıntı yaşıyorlar. Ödev verirken ödevi tam olarak anlamıyor. Dili bilmediği için yanlış anlıyor ya da anlamamış oluyor. (Ö21, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8)

Akademik Başarısızlık

Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde, öğrencilerin temel eğitiminde eksiklikler, dil bilmedikleri için dersi anlamamaları dolayısıyla akademik başarısızlıklar yaşadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Sınav kâğıtlarıyla ilgili çok sıkıntı yaşıyoruz. Çünkü mecburen soruları Türkçe soruyoruz. Okuma yazmayla ilgili becerileri tam kazanamadıkları için sorulara cevap vermekte güçlük çekiyorlar. Haliyle sınav başarısına da etki ediyor bu durum. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Öğrenci dersi anlamayınca ya da başarısız olunca şöyle oluyor; siz o öğrencilere ekstra kanaat notu kullanıyorsunuz. Bir şekilde sınıfı geçmek zorunda. Bırakamıyorsunuz yani. (Ö14, Sosyal Bilgiler, 8)

Çocuk sınav kâğıdına yazmış yazabildiği kadarıyla, “Ben hep 100 alırdım şimdi dil bilmediğim için hep düşük notlar alıyorum.” Çok üzülüyorum bunu da dile getirmişti bana yazılı kâğıdında. (Ö13, Türkçe, 16)

Davranış Sorunları

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde kimi öğrencilerin dil ve kültür farklılığından ya da savaş dolayısıyla yaşadığı travmadan kaynaklanan problemlerle davranışlar sergilediği bulgularına ulaşılmıştır. Kültür farklılığından kaynaklanan uyum problemleri, dil farklılığından ya da olası savaş travmasından kaynaklanan içe kapanıklık, hırçınlık, agresiflik, öfke gibi davranış sorunları tek bir başlık altına alınmıştır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

Derse katılımları çok zayıf. İçine kapanık oluyor bazıları, bazıları konuşamadığı için bunu davranışlarına hırçınlık olarak yansıtıyor. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Suriyeli çocukların hepsinin üstünde hırçınlık var. Bence mülteci olarak başka bir ülkede yaşıyor olmak da olabilir, eğitim farkı, çocuk yetiştirmedeki fark da olabilir. Gördükleri ön yargıdan dolayı kendi içlerinde bir öfke var. (Ö2, Sosyal Bilgiler, 3)

Bazı çocuklar kendilerini kapatıyorlar tamamen. Reddediyor, yani dili reddediyor. Bulunduğu ortamı reddediyor, bir travma yaşıyor belki de. (Ö13, Türkçe, 16)

O ortamda (savaş) büyüyen çocuklar sürekli şiddet eğilimli. Bir öğrencim kâğıttan tabancılar yapıyor, sıraya siniyor. Korkak tavırları var. (Ö17, Matematik, 26)

Öğretmenlerle yapılan mülakatlar sonucunda ulaşılan görüşlerde Suriyeli öğrencilerin; yaşadıkları travma, dili anlamamaları ve kültür farklılığı sonucunda davranış problemleri sergiledikleri belirlenmiştir. Bulgulara göre çocuklarda bu durum hırçınlık, agresif davranışlar, öfke, içe kapanıklık, konuşmama olarak kendini göstermektedir.

Devamsızlık

Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde kayıtlı Suriyeli öğrencilerden devamsızların olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bazı sınıflarda öğrencilerin neden okula gelmediği konusunda öğretmenler ve idarecilerin net bilgileri yoktur. Kimi öğretmenler diğer öğrencilerden aldıkları bilgiler doğrultusunda devamsız öğrencilerin kimilerinin yurt dışına gittiğini, kimilerinin ailelerinin bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalıştığı duyularına ulaştıklarını bildirmişlerdir.

Çok devamsızlar yani. Neden devamsızlar yani sorduğumuz oldu ama okula gelmeyen var ama neden bilmiyorum. (Ö3, Fen Bilimleri, 5)

8. sınıflarda 2'şer Suriyeli öğrencim var. Devamsızlar var. 5. sınıftaki öğrenci kaç yaşında olması lazım 10 ya da 11. ama 5. sınıfta olması gereken yaşta olmadığı için diğerlerinden büyük kaldığı için gelmiyor. Bir tanesini nişanlamışlar o yüzden gelmiyor. (Ö17, Matematik, 26)

Sene Kaybı

Sene kaybı yaşayan öğrenciler kendilerinden küçük arkadaşlarıyla eğitim görmek durumunda kalmaktadır. Bu da onları psikolojik olarak etkilemektedir. Konuyla ilgili görüşüne başvurduğumuz uzman psikolog, öğrencinin kendinden küçük ya da büyüklerle aynı sınıfta eğitim almasının sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Çocukların kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açabileceğini ifade etmiştir.

5. sınıfta olması gereken yaşta olmadığı için diğerlerinden büyük kaldığı için gelmiyor. Yaşları büyük grup beşe geliyor. 5. sınıf öğrencisi değil o çocuk. Cüssesi büyük. Düşüncesi büyük. (Ö17, Matematik, 26)

Dışlanma Durumu

Mülakat yaptığımız öğretmenler Suriyeli öğrencilerin genellikle kendi dillerini konuşabildikleri arkadaşlarla oynadıklarını, ancak Türkçeleri ilerledikçe Türklerle de arkadaşlık kurabildiklerini belirtiyorlar. Türkçeyi daha iyi öğrenen Suriyeli öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla daha iyi kaynaştıkları, sınıfında az sayıda Suriyeli öğrenci olan öğrencilerin bazı sınıflarda gruplaştıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Kaynaşıyorlar, oynuyorlar, güzel ilişkiler kurabiliyorlar ama teneffüs olduğunda daha çok hani birbirlerini buldukları, zaman sanki bir anda vatanlarını yaşıyorlar. Biraz dışlanabiliyorlar sınıfta, yani küçük bir dışlanma var ve bu da onları etkiliyor olabilir. (Ö13, Türkçe, 16)

Kesinlikle bir ayrışma var. Türk öğrenciler Suriyeli öğrencilerle oturmak istemiyor. Onlar da Türklerle oturmak istemiyor. Tabii ki kendi kültürünü dilini bildiği biriyle oturmak istiyor. Bir aidiyet duygusu istiyor. Okulda şu anda bütün sınıflarda bir kümeleşme var. Teneffüste bakıyorsunuz Suriyeli öğrenciler ayrı oynuyor. Türkiyeli öğrenciler ayrı oynuyor. (Ö14, Sosyal Bilgiler, 8)

Suriyeli öğrenciler kendi aralarında oynuyorlar. Büyük ihtimalle dışlandıkları için çok fazla arkadaşlık kurmuyorlar. (Ö20, Matematik, 6)

Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Dil ve Kültür Uyumu Eğitimi Verilmeli

Öğretmenlerle gerçekleştirilen mülakatlarda kendilerine sorulan “Bu tür sınıflarda

eğitim oğretimin geliştirilmesi konusundaki çözüm önerileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde Suriyeli öğrencilerin dil konusunda yaşadıkları sıkıntının öncelikli olduğu gözlenmiştir. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin bir yıl hazırlık eğitimi aldıktan sonra kendilerine uygun sınıflarda eğitime başlamaları gerektiği düşüncesine sahiptir. Bu hazırlık sınıfında dil eğitiminin yanı sıra Türk kültürünü tanıtıcı oryantasyon, yıl kayıpları yaşayan çocuklar için telafi eğitimleri olması gerektiği belirtilmiştir.

Ciddi bir Türkçe eğitiminden geçmeleri gerektiğini düşünüyorum. En azından okuma yazma becerisini kazandıktan sonra normal ortaokullara yönlendirilmeleri gerekir ya da bu ilkokul düzeyinden başlamalı. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Bir yıllık kaybı göze alıp, onların bir yıl dil eğitimi aldıktan sonra ikinci sene tekrar kaldıkları yerden devam etmeleri en hayırlısı olurdu. (Ö10, Fen Bilgisi, 3)

Okul çağına gelen Suriyeli her öğrenciyi devlet pilot okullar belirleyecek o okullarda, sınıflarda toparlayacak. Onların başına Türkçe eğitim verecek öğretmenler koyacak. O çocuk yeterli derecede Türkçe yazıyor, anlıyor dediği zaman da yaşının bir yaş öncesi sınıfa verecek. Yaşı uygun sınıfa verince uyduruk sınavlar yapıp çocuğa sınıf atlattık. (Ö17)

Hazırlık okulu gibi bir şey olabilir. Çocuk kendi ülkesinin tarihiyle büyüyor sonra hiç bilmediği bir ülke hakkında bilgi isteniyor ya da coğrafya hakkında... (Ö21, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8)

Ayrı Okul, Ayrı Sınıf

Öğretmenlerden bazıları Suriyeli öğrencilerin ayrı sınıflarda eğitim görmesi gerektiği şeklinde bir çözüm önerisi sunmuştur.

Onlara ayrı bir sınıf yapılmalı bir kere, onların geri kaldıkları konular öncelikle halledilmeli, çözülmeli yani sonra seviyesine göre sınıfta olmalı öğrenci. Eksiklikler giderilmeden bir sınıftan devam ettirilmeleri biraz yarışın gerisinde kalmalarına neden oluyor. (Ö6, Türkçe, 13)

Başakşehir’de bulunan Akşemsettin İmam Hatip Ortaokulu’nda Suriyeli öğrenciler için ayrı sınıflar da bulunmaktadır. Bu okulda Suriyeli öğrencilerin sınıflarında eğitim veren öğretmenler ise çocukların ayrı sınıflarda olmasının onları Türkçeden uzaklaştırdığını, aynı zamanda diğer Türk öğrencilerle kaynaşmalarını geciktirdiğini belirtmişlerdir. Bu da entegrasyon/uyum sorunlarına, sosyal uyumun gecikmesine yol açmaktadır.

Çocuk burada, Arap sınıfında hiç Türkçe konuşmuyor, hiç Türkçe oyun oynamıyor, Türk kültüründen hiç haberi yok. Bir kat hep Arap sınıfı, sürekli Arapça, derste Arapça, tenefüste Arapça konuşuyorlar. Ben onlara mütemediyen “Arapça yok, Arapça konuşmayacağız.” desem de nafiye. Onlar için bir yıl kaybı göze alıp hani bu çocuk 6. sınıfta da olsa 5’i tekrar okusun deyip bir yıl dil eğitimi alması gerekiyordu. (Ö10, Fen Bilgisi, 3)

Öğrenmeyi geciktiriyor, hep kendi aralarında konuştukları için. Öbür türlü de hiç anlamayacaklar (karma) sınıflarda olunca. Onlara göre ders işlenmeyecek, burada (sadece Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda) onlara göre (yavaşlatılmış program) bir ders işleniyor. (Ö15, Matematik, 10)

Aynı okulda hem Suriyelilerden oluşan sınıfa hem de Türk ve Suriyeli öğrencilerin birlikte eğitim gördükleri sınıflara derse giren öğretmen Ö11 ise aradaki farkı şu şekilde anlatmıştır:

Tamamen Suriyelilerden oluşan sınıflar var, bir de diğer türlü karışık olanlar yani. Karma sınıflarda onlara hiç ulaşamıyoruz zaten. Yine bir sınıfta olunca daha basite indiriyorsun... İyi de oldu bu şekilde ama baya zorlanıyoruz... Hangisi daha iyi? Çocuklar açısından sadece Arap sınıfları daha iyi, ama bu sefer de ne oluyor, kendi aralarında kaynaşmış oluyor. Farklı sorunlar yaşıyoruz. Diğer sınıflarda daha kolay Türk kültürüne kaynaşıyorlar. Ama bu şekilde de ders adına bir şey öğrenmeleri sıkıntı. (Ö11, Sosyal Bilgiler, 15)

Psikolojik Destek

Öğretmenlerle gerçekleşen görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin savaşta maruz kaldıkları olası travma, göç ve Türkiye’de yaşadıkları problemler nedeniyle psikolojilerinin iyi olmadığı, hırçın ya da içe kapanık oldukları bulguları elde edilmiştir. Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucu, Suriyeli öğrencilerin psikolojik destek almaları gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

17-20 kişinin bir evde yaşadığı düşünülüyor. O şartları biz bilemiyoruz, ne kadar travma yaşadıklarını bilemiyoruz. Okullarda da rehber öğretmenle konuşup mümkünse çözümün önerilmesi taraftarıyım. (Ö13, Türkçe, 16)

Psikolojik sorunları olan olabiliyor. Bir öğrenci var bu yıl daha yeni tanışıyoruz. Sürekli kâğıtlardan silah yapıyordu, arkadaşları origami filan sanıyordu. Sınıfta herkesin eline bir silah yapıyordu. Şiddet oyunlarına yönelmişti öyle bir psikolojidi. Savaştan gelmiş çocuklar o yüzden böyle diye düşündüm. (Ö18, Türkçe, 12)

Öğretmenlere Eğitim

Öğretmenlere Suriyeli öğrencilere eğitim verme konusunda eğitim, seminer ya da bir kurs alınıp alınmadıkları soruldu. Bir eğitim seminer ya da kurs alan öğretmenlerin büyük kısmı eğitimin verimli geçtiğini belirtmiş ve Suriyeli öğrencilere eğitim verecek öğretmenlerin eğitim alması gerektiğini ifade etmiştir.

Aslında yabancı öğrencilerden ziyade mülteci öğrenciler çerçevesi içinde bir şeydi. Güzel ve verimli bir eğitim oldu. Ön yargısı olan arkadaşlar için ön yargılarını yıkan bir şey (eğitim) olmuştu. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Suriyelilere eğitim verme konusunda eğitim almayan öğretmenler ise savaştan çıkmış, dil bilmeyen, mülteci bir çocuğa nasıl yaklaşmak gerektiği, onlara nasıl ders anlatmak gerektiği konusunda bir oryantasyon eğitimine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Öncelikle o gelen çocukların psikolojilerini anlayacakları seviyede bir eğitim almalı öğretmenler. “Savaştan gelen bir çocuğun durumu ne?” o gözle bakarak öğretmen sınıfa girmeli. (Ö12, Sosyal Bilgiler, 22)

Yaklaşım açısından dil bilmeyen bir öğrenciye nasıl yaklaşacağız? Öğrenciyle ilk defa karşılaşıyorum, dil bilmeyen öğrenciyle. Yöntem teknik olarak da almalıydık diye düşünüyorum.” (Ö13, Türkçe, 16)

Dillerini bilmiyorum ve mülteci olan öğrencilere nasıl davranacağım konusunda eğitimim yok. Kesinlikle olmalı ya da özel eğitim almış insanlar tarafından okutulmalı. (Ö14, Sosyal Bilgiler, 8)

Öğretmenlere seminer verilebilir. Ama böyle zümre zümre. Matematik zümresine bir seminer yani karışık bir zümre değil. (Ö15, Matematik, 10)

Öğretmenlerde Yetersizlik Hissi

Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin birçoğu yukarıda belirtilen problemlerden dolayı Suriyeli öğrencilere ulaşamadıklarını ve onlarla iletişim kuramadıklarını bu yüzden kendilerini yetersiz hissettiklerini, bu durumun performanslarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Bazen kendimi yetersiz hissettiğim oluyor çünkü bir şey konuşuyoruz, anlatıyoruz anlamıyorlar. Geliyor hiçbir şey anlamadan bütün gün sadece oturuyor ve gidiyor diye

üzülüyoruz. Bazen onların dilini bilmediğimiz için yetersiz kalıyoruz. (Ö5, Türkçe, 6)

Performansımı düşürüyor. Hani gayret ediyorsun, elinden geleni yapıyorsun ama olmuyor. Bu durum beni hem çok yoruyor hem derse girerken bir isteksizlik oluyor. Hiç bilmeyen bir insana bir kavram, bir konu anlatmaya çalışıyorsun. (Ö11, Sosyal Bilgiler, 15)

Öğrenci Görüşleri

Görüşme yapılan Suriyeli öğrencilere “Türkçe biliyor musun? Derste öğretmenin anlattıklarını anlıyor musunuz? Ders kitaplarını okuyabiliyor musun? Okuduklarını anlıyor musun? Türkçe yazabiliyor musun? Okulda teneffüslerde Türk arkadaşlarıyla oynuyor musun? Gelecekte nerede yaşamak ve ne olmak istiyorsun? Okulda yaşadığın sorunlara yönelik çözüm önerilerin neler?” soruları sorulmuştur. Bu sorular öğrencinin cevaplarına göre arttırılmış ya da eksiltmiştir.

Dersi Anlama

Öğrencilerle gerçekleştirilen mülakatlarda Türkçeyi bilen ya da iyi bilen öğrencilerin dersi anlama oranlarının daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ancak Türkçe bilmeyen öğrencilerin dersleri anlamadıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin büyük kısmının dersi yeterli düzeyde anlamadığı, eksik kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yarısını anlıyorum yarısını anlamıyorum. Dersi yavaş anlatsa anlayacağım, hızlı anlattığı için anlamıyorum. (S1)

Hepsini değil mesela fen dersinde bilmediklerim baya var. Çünkü insan vücudu, insan vücudundaki şeyler onları çok bilmiyorum. Her dersi değil, Türkçe dersinde ben Türklerden daha iyiyim. Geçen yıl Türkçeden 90 aldım mesela. (S4)

Çok az anlıyorum. Okuldan sonra kursa gidiyorum. Gördüğüm dersleri Arapça anlatıyor orada öğretmen, o zaman anlıyorum. (S5)

Okuyabilme ve Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri

Suriyeli öğrencilere Türkçe okuyup yazabilme becerileri ve okuduklarını anlama becerileri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar sonucunda öğrencilerin Latin alfabesini öğrenip okusa bile okuduklarını anlamadıkları saptanmıştır.

Yavaş okursam evet anlıyorum ama hızlı okursam anlamıyorum. (S4)

Okuyabiliyorum. Hepsini anlamıyorum. Bazı kelimeleri anlıyorum sadece. Hiçbir dersi sevmiyorum. Çünkü anlamıyorum. Derste çok sıkılıyorum. Sınıfta tek Arap benim. Bazen sınavda mesela cevabını biliyorum ama biraz zor olduğu için yazamıyorum mesela. Boş bırakıyoruz puan kırılıyor. (S6)

Okuyamıyorum. Anlamıyorum. Yazmayı bilmiyorum. Öğretmenin tahtaya yazdıklarını yazabiliyorum sadece... (S11)

Dışlanma Durumu, Türk Öğrenci ve Öğretmenlerle İlişkiler

Suriyeli öğrencilere teneffüslerde veya okul çıkışlarında Türk arkadaşlarıyla oynayıp oynamadıkları, öğretmenlerini ve okullarını sevip sevmedikleri sorulmuştur. Araştırma sonucunda Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle çok iletişim kurmadıkları, teneffüslerde Türk ve Arap öğrencilerin ayrı ayrı oynadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Bununla birlikte bazı öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eksiklikleri ya da dil ve kültür farklılığı nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı bu öğrencilere yönelik aşağılayıcı cümleler kurdukları görülmüştür.

Türkçe hocasını seviyorum. Çünkü o çok iyi biri, kimseye bağırmıyor böyle başka kelimelerle konuşmuyor. Bir tane böyle bir hoca var. Bazı arkadaşlarım var mesela okumayı fazla bilmiyor, onlara siz geri zekâlı mısınız, siz manyak mısınız diyor. (S1)

Suriyeli olduğum için iyi davranmıyorlar. Dalga geçiyorlar Suriyeli diye, onun için rahatsız oluyorum. Benim arkadaşım yok Türk hiç kimse konuşmuyor benimle. (S10)

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli öğrencilerinin entegrasyonunun önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Çocukların yeni bir topluma entegre edilme sürecinde ise en önemli araçlardan biri eğitimidir. “Entegrasyon Sürecinde Eğitimin Rolü ve Önemi” bölümünde değinildiği gibi çocukların eğitim sürecine katılması sosyalleşmelerini hızlandırmaktadır. Ayrıca eğitim özellikle zorunlu göçe tabi olmuş çocukların yaşadıkları travmaları atlatmaları için de önemli araçlardan biridir. Çocuğun okul çatısı altında eğitim alması onun geleceğe umutla bakmasına, sistematik eğitim alıp iyi bir meslek sahibi olması noktasında önemli bir yapı taşıdır. Ayrıca yapılan araştırmalar Türkiye’de yaşayan 3,5 milyon Suriyelinin büyük bölümünün kalıcı olduğunu

ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Suriyeli çocukların geleceği Türkiye'nin geleceğinden bağımsız düşünülemez. Ekonomik nedenler başta olmak üzere çeşitli nedenlerle okula gitmeyen ya da gidemeyen çocukların eğitim hayatına kazandırılması hayati önem arz etmektedir. Zira savaş ortamından çıkmış ya da savaş hikayeleri ile büyümüş, yakınlarını kaybetmiş, TV'lerde, sosyal medyada şiddet görüntüleri ile büyümüş bir neslin “kayıp nesil” olmasını önlemek amacıyla politikalar üretmek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de görev ve sorumlulukları arasındadır. Aksi takdirde eğitimsiz, topluma entegre olamamış, dili doğru öğrenememiş, özgüvenden yoksun ya da aşırı özgüven sahibi, daha çocuk yaşlarda çalışma hayatına itilen çocuğun gelecekte suç örgütlerine bulaşma riski büyüktür. Yukarıda da belirtildiği gibi 2018-2019 eğitim öğretim yılı rakamlarına göre hâlâ okullaşamayan 400 binden fazla öğrenci bulunmaktadır. Bu çocukların neden okula gitmedikleri, nerede oldukları, ne yaptıkları konusunda istatistiki bir çalışma yapılması ve bu çocukların ivedilikle eğitim hayatına başlaması için adımlar atılması gerekmektedir.

Ancak çocukların okullaşmaları onların eğitim almaları için sadece ilk adımdır. MEB başta olmak üzere devletin ilgili birimlerinin söz konusu çocukların okullardan azami şekilde faydalanmaları sağlanmalıdır. Elinizdeki bu çalışma ortaokul seviyesindeki Suriyeli çocukların eğitim öğretim hayatında yaşadığı sorunları öğretmen ve öğrenci görüşleriyle ortaya çıkarmayı amaçlamış ve ortaya çıkan bulgular yukarıda yer almıştır.

Çalışma sonucu elde edilen bulgulara göre ortaokul seviyesindeki Suriyeli çocukların eğitim hayatında öncelikle dil ile ilgili sorun yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra kültür farklılığı, uyum problemi, temel dil becerileri ve anlama problemi, akademik başarısızlık, sene kaybı gibi sorunların olduğu sonucuna da varılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırma ve çalışmalara bakıldığında “ilkokul düzeyindeki yabancı öğrencilerin yaşadığı problemler”, “Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadığı problemler” gibi farklı başlıklarda benzer çalışmalara rastlanmıştır. Söz konusu araştırmalarda da öncelikli problemin dil olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bulgular ve sonuçlar da benzerlik göstermektedir (Güngör ve Şenel, 2018; Çatalbaş, Sarıtaş, Şahin, 2016; İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, 2015).

Güngör ve Şenel'in çalışması “Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim ve Öğretimde Karşılaştıkları Sorunları” ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışma sonucuna göre yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı sorunlar sırasıyla “dil ve kültür farklılığı”, “temel dil becerileri”, “anlama”, “ifade etme ve yorum yapma”, “programın gerisinde kalma” ve “akademik başarısızlık” olarak belirlenmiştir. Dil ve kültür farklılığı nedeniyle dersi anlayamadıkları ve temel dil becerileri de kazanamadıkları bu nedenle anlama, ifade etme sorunları yaşadıkları, dolayısıyla programın gerisinde kalarak akademik düzeyde başarısız oldukları sonucuna

varılmıştır. Benzer şekilde İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da dil sorunu birincil sorun olarak öne çıkmaktadır. Öğretmenlere eğitim ve destek verilmesi, öğrencilere psikolojik destek sağlaması gibi birçok sorunun elinizdeki araştırma ile benzeştiği görülmüştür.

Çalışmada kimi öğretmenlerin Suriyeli çocukların ayrı sınıflarda ya da ayrı okullarda eğitim alması gerektiği ile ilgili görüşler yer almıştır. Gerek Almanya'daki örnekler gerekse yapılan çalışmalar göçmen çocukların bütünleştirici okul kültürü ile eğitim almalarının daha faydalı olduğunu ortaya koymaktadır.

Mardin Artuklu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Halil Sakız, çalışmasında göçmen ya da mülteci çocukların bütünleştirici okul ortamlarında eğitim almalarının önemini anlatmaktadır. Çocukların ayrıştırılmış ortamlardan, okullardan ya da sınıflardan ziyade devlet okullarında (ev sahibi) diğer çocuklarla birlikte eğitim alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun bütünleştirilmiş okul kültürü ile mümkün olduğuna işaret eden Sakız, bunun için öncelikle göçmen/mülteci çocuklara okullarda eşit bir birey olarak yaklaşılması gerektiğini belirtmektedir. Göçmen/mülteci çocukların muhtaç ya da beceriden yoksun bireyler olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunun için de “eğitsel beklentilerin mümkün olduğunca yüksek ancak gerçekçi tutulması ve kendilerinin ilgilerinin, öğrenme ihtiyaçlarının ve bireysel yeteneklerinin öğrenilip sınıf ortamına yansıtılması da kendilerinin okula aidiyetlerini, motivasyonlarını ve başarılarını artıracak bir durum olabilir” ifadelerini kullanmaktadır. Sakız, bütünleştirici okul kültürünün oluşturulmasının yolunun ise öğrenciler, öğretmenler, okul çalışanları ve diğer paydaşların eşit ve okul sisteminin esas elemanı olarak kabul edilmesinden geçtiğinin altını çizmektedir. Bu sayede göçmen/mülteci çocuklar ile diğer paydaşlar arasında sosyal iletişim gelişecek, ayrımcılık kalkacaktır (Sakız, 2016).

Duman'ın (2016) çalışmasına göre, Türkiye'deki eğitim sistemi, müfredat ve ders kitapları çok kültürlü bir eğitim sistemine uygun değildir. Bu sebeple son yıllarda görülen göç dalgası da hesaba katılarak eğitim sisteminin çok kültürlü eğitim sistemine uyarlanması, bütüncül bir şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Bu kapsamda müfredatın gözden geçirilmesi, ders kitaplarının hazırlanması, öğretmen, öğrenci ve okul idarecilerinin göçmenlerle birlikte yaşama kültürü edinmeleri, toplumsal uyumu sağlayabilecek yetenek ve bilgileri kazanmaları için eğitim almaları gerekmektedir (Banks, 2009; Smith:33 aktaran Duman, 2016). Toplumsal uyumu önemseyen, çok kültürlü bir politika ile desteklenen eğitim sistemi ev sahibi vatandaşlar ile göçmen/mültecilerin ortak bir noktada buluşmalarını sağlamaya yardımcı olacaktır (Shuayb, 2012 aktaran Duman, 2016).

Araştırma bulguları ve literatür taraması sonucunda ilgili makamlara aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

- Suriyeli çocukların bir an önce eğitim sistemine entegre edilmesi, ekonomik nedenlerle çalışma hayatına atılmış çocukların ailelerine destek verilerek söz konusu çocukların okullandırılması gerekmektedir.

- Suriyeli çocuklara okullarda yoğun dil eğitimi, telafi dersleri ve Türk kültürüne uyum eğitimi verilmelidir.

- Sınıflarda Suriyeli öğrencilerin dengeli dağıtılması sağlanmalıdır.

- Türk öğretmenlere Suriyeli öğrencilerin kim oldukları, neden Türkiye’de oldukları, psikolojileri, sosyoekonomik durumları, bu öğrencilere nasıl yaklaşılması gerektiği, nasıl ders işlenmesi gerektiği ile ilgili eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

- Ev sahibi Türk öğrencilere de rehber öğretmenler, pedagoğ ya da psikologların tavsiye ettiği şekillerde göçmen, mültecilik, zorunlu göçün nedenleri ve sonuçları anlatılmalıdır.

- Okulda Türkçe bilen Suriyeli rehber öğretmenlerin bulunmasında fayda vardır.

- Her Suriyeli öğrenci için kendi sınıfında dönemlik bir mentor öğrenci ataması yapıp hem sınıfla kaynaşması hem de Türkçeyi daha iyi öğrenmesi sağlanabilir.

- Çalıştığı için okula gidemeyen Suriyeli çocukların ailelerine destek sağlanabilir.

- Devamsız ve okul terk eden öğrencilerin neden devamsızlık yaptığı ya da okulu terk ettiği belirlenerek çözüm önerileri geliştirilebilir.

- Okulların bütünleştirici okul kültürünü benimseyerek eğitim vermesi; bu kapsamda müfredat ve ders kitaplarının gözden geçirilerek yeniden hazırlanması faydalı olabilir.

Yapılan çalışmanın MEB başta olmak üzere devletin eğitim ve entegrasyon politikaları geliştirme sürecinde fayda sağlayacağı umulmaktadır.

Qualitative Research On The Education Of Syrian Children: Problems And Solution Proposal

Sümeyye Ertekin^a

Abstract

This research aims to identify the problems facing middle-school-age Syrian students and reveal some of the best practices implemented in an attempt to solve them. Of the one million Syrian kids who currently reside in Turkey, more than four hundred thousand of them have no access to schooling. Aside from being one of the fundamental human rights, education is rather a necessity for integration, especially for those who will not return to Syria, even after the war ends. Research in this area emphasizes the importance of education in terms of integration. The findings underline why it is crucial to increase the number of enrollments of Syrian children in the Turkish educational system and address the pressing problems faced by those children for the sake of ability to integrate into society. This research was conducted using quantitative research methodology and occurred in the cities of Basaksehir, Bagcilar, and Fatih. The scope of this research includes face to face, half structured interviews with 25 teachers and 18 Syrian students from five middle schools, and the data have been put together by using the content analysis method. One of the first conclusions which can be drawn from this analysis is that the language barrier is the number one problem Syrian children are facing, followed by cultural differences, communication issues, and academic problems. This research suggests that Syrian children should be taught intense Turkish, and supported academically to catch up with their peers. In addition, in a class environment, Syrian children should be equally distributed among their peers.

Keywords

Syrian Student • Refugee • Asylum • Immigrant • Integration • Education • Problem • War

^a Graduate Student of Istanbul University Institute of Social Sciences Department of Social Structure Social Change sumeyyeertekin@gmail.com

Received: November 25, 2019

Accepted: December 10, 2019

Copyright © 2019 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Summer 2019 • 4(2) • 25-32

Introduction

Due to the geographical location of Turkey, it has always been at the junction of the population flows. In fact, it has been the subject of issues arising not just because of its internal placement but also because it has received immigrants from other regions or countries as a result of conflicts, civil wars, and exiles. For instance, as a result of a series of events that had started in December 2010, namely, the so-called Jasmin Revolution, and which continued with the Arab Spring uprisings in countries such as Egypt, Libya, and Syria, Turkey has had an influx of migrants. This is especially true for the Syrian Civil War that has been going on for more than nine years and which has been named as one of the biggest catastrophes of humanity, creating millions of refugees. As a result of accepting approximately three million refugees, Turkey has become the most affected country by far. Despite its generosity toward Syrian refugees, Turkey has faced many challenges due to this unexpected influx. Women, children, and the elderly are among the most vulnerable in a civil war situation. As the hardest hit population layer, refugee children can be helped adapt to the new realities of their current situation in a new country, by the provision of fair education.

The Importance of Education in the Process of Integration

The definition of migration not only takes the migrant population into account, but also considers the host communities in a country, a specific region, or even a city. Here integration comes into play as it is defined as an outcome of an adoption process between the host and refugee communities. For children, education is a tool that can help them build a safe future and endure the hardships they face (Ferris ve Winthrop, 2010 aktaran Yavuz & Mızrak, 2016).

As a result of the civil war, hundreds of thousands of Syrian children have had to stop going to school. According to UNICEF (2014), those who skipped several years of schooling face the reality of becoming a “lost generation.” Some of them have gone back to Syria to fight due to their lack of confidence and feelings of hopelessness. Syrian parents are uncertain about the future of their children due to the fact they have not been able to send them to school, the likelihood of being forced into child labor, and underage marriage (Yalçın, 2016.: 94 aktaran Ihlamur & Öner, 2018).

Education is particularly important for migrant children as it is the key element in language training, finding jobs, and integration into host countries (Duman, 2016). Education must be deemed a fundamental requirement for those who had to flee their home countries because of a civil war (Sakiz, 2016). School provides a safe and sound environment for those

who are in need. Education is mentioned as providing a sense of belonging and being a key component of learning to live together in the report entitled “Constructing a Living Together by Comprehensive Education” written by the Education Reform Group. The report also emphasizes that it can only be achieved when education becomes more accessible to Syrian children and allows them to integrate peacefully into Turkey. By doing so, it will also prevent them from being recruited by militant groups, working in child labor, or forced into underage marriage (Duman, 2016).

Considering this, the research below attempts to answer the following two questions:

1) What do teachers and Syrian children think about the problems that Syrian children are facing in public schools?

2) What solutions do the teachers offer for the problems that Syrian children are encountering in the public school system?

Methodology

Research Methods

The current study proposes practical solutions for the problems of middle-school-aged Syrian children, based on the suggestions from subject matter experts from NGOs, students and teachers. The semi-structured interview research methodology was selected for this study from the qualitative research methods and the content analysis method was used while decoding the interviews. Teachers have been coded as “O” and students as “S.” The participants of the study were selected using the criterion-sampling method. The number of Syrian student participants was 18 and the number of teachers who have Syrian students was 25. The youngest student was 11 years old and the oldest was 16. All the students had migrated to Turkey after the civil war began.

Findings

As a result of the interviews with the teachers, the problems identified are: “language and communication issues,” “basic speaking and understanding,” “behavioral problems, lack of academic success,” “absence from school,” “skipped years,” and “alienation.” Teachers have told us that because of the language barrier, Syrian kids do not understand or participate in the classes, nor can they communicate with others. The main problems occur around the differences between the Turkish and Arabic alphabets. Students have problems adapting to

the Turkish language structure followed by issues with reading, listening, speaking, and writing. According to observations by the teachers, some students have shown behavioral problems due to the language barrier related to the postwar trauma. Integration problems caused by cultural differences, introvertedness due to the language barrier and postwar trauma, as well as aggression and anger problems have all been categorized under one topic.

As a result of the interviews with the teachers, we have found that some students had problems associated with excessive unexcused absences. Moreover, as a result of missed schooling years, some students had to study in the same classroom as their younger peers. We have also learned that the more advanced a Syrian child is with speaking the Turkish language, the more likely that he/she can establish friendships with other Turkish children.

Results and Discussion

According to various studies, many of the 3.5 million Syrian refugees are permanently settled in Turkey. Therefore, Syrian children's future cannot be separated from the future of the country. It is crucial then that these children be urgently provided an equal education. It appears that in the school year of 2019–20, there are more than four hundred thousand Syrian kids who are out of school, and as a result there is an urgent need for research into the reasons why these children are out of school, what to do about it, and what steps need to be taken immediately.

Attending school is only the first step among many. Under the leadership of the Education Ministry, related state institutions must ensure that these children are taking as much advantage of available schooling as possible. As a result of the research done and the literature review, we suggest the following steps be taken:

- Provide support for the Syrian children's families who must work, and provide education for these children who need to be integrated into the system.
- Provide intensive Turkish as a Second Language courses and cultural integration courses, separately, for Syrian children.
- Ensure that each classroom has an adequate number of Syrian students.
- Train teachers in the Syrian culture to ensure they know why the Syrians are there, their current situation and learning styles, to involve these students in the classes.

- Make Turkish students aware of the refugees and the reasons for them being there under the guidance of pedagogs and psychologists.

- It would be beneficial to employ Syrian guidance teachers who can speak Turkish as well.

- Assign each Syrian student to a mentor to assist with in-class integration.

- Address the reasons for skipping classes to find solutions for absenteeism.

- Re-design the curriculum to be more comprehensive.

This study has been conducted to provide a basis for the successful integration of Syrian refugee children into the system under the leadership of the Ministry of Education and other state institutions.

KAYNAKÇA/REFERENCE

Adıgüzel, Y. (2018). Göç sosyolojisi, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 292-303. http://sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi20_pdf/5_sos-yoloji_felsefe/aksoy_zeynep.pdf

Ayaşlı, E. (2017). Suriyeli çocukların uyum sürecinde eğitimin rolü, II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı, Antalya.

Canbey Özgüler, V. (2018). Göç ve uyum politikaları. GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics, 1(1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abe/issue/40292/481087>

Coşkun, İ. ve Emin, M. N. (2018). Türkiye’de göçmenlerin eğitimi: Mevcut durum ve çözüm önerileri (Politika Notu No. 2018/03). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği. https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf

Coşkun, R., Altunışık, R., Yıldırım, E. (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı, (9. Baskı) Ankara.

Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (8), 26-49. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iisbf/issue/37674/413560>

Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). Entegrasyon/uyum: kavramsal ve yapısal bir analiz, B. D. Şeker; İ. Sirkeci ve M. M. Yüceşahin (Ed.), Göç ve uyum (ss. 33-64). London: Transnational Press.

Çakırcı Özservet, Y. (2015). göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. Bulut, Y. (Ed). Uluslararası göç ve mülteci uyumu sorununda kamu yönetiminin rolü, 93-111. Ko-caeli, Umuttepe Yayınları.

Duman, T. (2016). Sosyal uyumu sağlamak için Suriyelilerin eğitiminin önemi II. Orta Doğu konferansları: Orta Doğu’daki çatışmalar bağlamında göç sorunu, (s. 46-54). Kilis Yedi Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Eğitim Reformu Girişimi (2018). Bir arada yaşamı ve geleceği kapsayıcı eğitimle inşaa etmek, Eğitim Gözlemevi. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-gozlemevi/arastirma/bir-arada-yasami-ve-gelecegi-kapsayici-egitimle-insa-etmek-2/>

Erdem, B. (2017). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, siyasi ve vatandaşlık hukuku bakımından Türkiye'deki durumları. Public and Private International Law Bulletin, Cilt: 37, Sayı: 2, 332-351. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/376b/c5c3/19e-d/5a69c76c8da80.pdf?>

Erdoğan, M. (Ocak, 2018). Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum, (2. Baskı,) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M. (2017). "Kopuş"tan "uyum"a kent mültecileri. Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları. <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/dcc6a30e-e9ed-4e99-920b-cd-fa7544e370.pdf>

Erdoğan, M. ve Ünver, C. (2015). Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: 353. <https://www.tisk.org.tr/yayin/46661-turk-is-dnyasinin-turkiyede-suriyeliler-konusunda-gorus-beklenti-ve-onerileri---2010.pdf>

Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi, Ankara: SETA.

Eren, V. ve Çakran, Ş. (2017). Mülteci politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye karşılaştırması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 1-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/31632/321457>

Güngör, F. ve Şenel, E. (2018). Yabancı uyruklu ilkökul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 8(2), 124-173. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi/issue/38903/454575>

HWR, (2015). Kayıp bir nesil olmalarını önlemek: Türkiye, "Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum.", Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitimine erişiminin önündeki engeller, Rapor. Kasım: ABD.

Kartal, B. ve Manço, K. (2018). Beklenmeyen misafirler: Suriyeli sığınmacılar pencere-

sinden Türkiye toplumunun geleceği, (s. 271-294.). London: Transnational Press London.

Kaya, H. (2015). *Kayıp neslin eşiğinde, Açık Toplum Vakfı İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi*, (2015). *Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu Politika ve Uygulama Önerileri, Rapor*

Kaya, A. ve Kıraç, A. (Nisan 2016). *İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görübilirlik değerlendirme raporu, Hayata Destek Derneği.*

Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin ötesine geçerken: Türkiye'nin "Suriyeli mülteciler" sınavı*, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK). <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kiris-ci-turkish.pdf>

Price, P. (2011). *Education in emergencies: Benefits, best practices, and partnerships, Issue Specific Briefing Paper Humanitarian Assistance in Complex Emergencies, University of Denver*, s. 3. <https://www.du.edu/korbel/crric/media/documents/philprice.pdf>

Şeker, B.D. (2015). *Göç ve uyum süreci sosyal psikolojik bir değerlendirme. Göç ve Uyum, 2. Baskı, Turkish Migration Series Transnational Press London.*

Tekin, U. ve Yüksek, D. (2017). *Göç ve eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da aile dili okul dilinden farklı olan çocukların okullaşması, Heinrich Böll Stiftung Derneği ve Anadolu Kültür Çalıştay Raporu.* https://tr.boell.org/sites/default/files/goc_ve_egitim_calistayi_sonuc_raporu-28.07.2017.pdf